

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Gheorghe I. Brătianu la Școala Superioară de Război din București*

Comandor rtr. Prof. univ. Dr. Aurel PENTELESCU

Ca și în cazul lui Nicolae Iorga, istoriografia română a dezvoltat încă insuficient legăturile lui Gheorghe I. Brătianu cu armata română, nemaivorbind de analiza aspectelor de ordin militar din opera sa, ori despre faptul că a fost vreme de mai mulți ani profesor la Școala Superioară de Război din București¹.

Cercetarea arhivei acestei instituții militare de învățământ superior din România, cât și a altor surse - fără pretenția de a socoti încheiată cercetarea -, ne-au relevat o bogăție de aspecte în legătură cu activitatea lui Gheorghe I. Brătianu ca profesor la Școala Superioară de Război în anii 1942, 1943, și 1945, semnalarea și dezvoltarea lor constituind o necesară contribuție la întregirea biografiei publice a marelui istoric.

După moartea tragică a lui Nicolae Iorga la 27/28 noiembrie 1940, a rămas vacant postul de profesor de istorie națională și universală la Școala Superioară de Război din București, pe care marele savant îl deținea din anul universitar 1908-1909 și unde predase mai multe cicluri de cursuri, ultimul dintre acestea fiind în anul 1938, intitulat Stări sufletești și războaie, 9 lecții în afara prelegerii inaugurale din 15 noiembrie 1938, netipărită în volum și probabil pierdută².

Vânltarea evenimentelor în care a fost implicată țara și armata sa în anii 1940-1941 nu a mai permis desfășurarea normală a unor cursuri de istorie națională și universală la Școala Superioară de Război. De menționat că instituția a funcționat, cu neînsemnate perturbații organizatorice, pe întreaga durată a campaniilor armatei române din anii 1941-1945.

După eliberarea de către armata română, în colaborare cu cea germană, a Basarabiei și Bucovinei de Nord în campania anului 1941, a urmat firesc și reiterarea unor cursuri de istorie națională la Școala Superioară de Război, fiind solicitat în acest scop profesorul universitar Gheorghe I. Brătianu³.

La declanșarea războiului de reîntregire, savantul s-a înrolat în armată, pentru a doua oară, prima dată făcând-o în 1916. Gheorghe I. Brătianu a îmbrăcat haina militară (ofițer în rezervă, căpitan; din

* Fragment p. 17-26, din lucrarea autorului *ÎN FAȚA ISTORIEI. GHEORGHE I. BRĂȚIANU (1898 - 1953). Contribuții la opera sa.*

1. Vezi în principal, *Confluente istoriografice românești și europene. 90 de ani de la nașterea istoricului Gheorghe I. Brătianu*, coordonator Victor Spinei, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, 1988, p. 325,363-368, 440 etc.

² Locotenent-colonel Aurel Pentelescu, *Nicolae Iorga, profesor la Școala Superioară de Război*, în *Revista de Istorie Militară nr. 3/1988*, p. 46-47.

³ Arhiva Ministerului Apărării Naționale (în continuare Arh. M.Ap.N), *fond Școala Superioară de Război* (în continuare, fond S.S.R.), dos. 680, f. 32, 35;

martie 1942, maior) și a plecat pe frontul din Basarabia. Înapoiat de pe front a răspuns cu promptitudine și emoție la invitația de a conferenția la Școala Superioară de Război din București, în timp ce la Universitate deschisese la 15 decembrie 1941 cursul referitor la Chestiunea Mării Negre⁴

Decoziua Ministerială nr. 3788 din 21 februarie 1942, semnată de Ministerul Apărării Naționale, general de divizie Constantin Pantazi și de șeful Marelui Stat Major, general Ilie Șteflea, desemnează, pentru anul de învățământ 1941/1942, între cei 24 de profesori civili la Școala Superioară de Război din București, la catedra de istorie națională și universală, pe „prof. Univ. Brătianu Gh.”, alături de Mihai Antonescu, Mihail Manolescu, Nicolae Cornățeanu, Ștefan Cantuniari ș.a.⁵. Totodată, Tabelul de conferințe informaticve cu caracter general la Ș.S.R., elaborat de Direcția de Studii a Școlii, consemnează „6 ore” la cursul „Istoria Românilor (prof. Univ. Brătianu Gh.)” și datele desfășurării acestor conferințe: „3, 4, 10, 11, 17, 18, febr. 1942”⁶, cu notificarea că s-au ținut la datele planificate.

Gheorghe I. Brătianu a deschis cursul *Originile și formarea unității românești* în aula Școlii Superioare de Război din București la 3 februarie 1942, cu prelegerea *Înțelesul unității românești și spațiul ei*, în prezența comandantului școlii, generalul Alexandru Pastia, probabil a unor ofițeri profesori și, desigur, a ofițerilor elevi (studenți). Precizăm că în ceea ce privește ofițerii studenți este vorba de promoția 48-a, anul doi de studii (15 noiembrie 1941 - 30 mai 1942)⁷. Ofițerii acestei promoții, după consumarea anului întâi de studii (1 noiembrie 1940 - 30 mai 1941), în perioada 1 iunie 1941- 15 noiembrie 1941 au fost mobilizați în campania din Basarabia. Din totalul de 133 de ofițeri elevi (7 grupe) - una dintre cele mai numeroase promoții de până atunci a Școlii - un număr de 8 ofițeri elevi au căzut pe câmpul de onoare 8.

Evocarea acelor lupte va fi formulată răspicat în finalul ultimei prelegeri, la 18 februarie 1942, ca memento pentru promoția 48-a a Școlii Superioare de Război și cinstirea celor căzuți din rândurile ei: „Numai ce se înalță prin trudă, prin jertfă, cu nenumărate greutăți, are un înțeles și un rost de durată. De aceea poate și Dvs. ați avut sentimentul pe care l-am avut astă- vară, că sângele vărsat pe pământul Basarabiei n-a fost în zadar și că recucerirea ei cu forța armelor de către oștirea noastră înseamnă un temei mai puternic decât chiar împrejurările care ne-au adus unirea din 1918”⁹.

Deși nu cunoaștem deocamdată conținutul prelegerilor și denumirea cursului ținut de Gheorghe I. Brătianu la Școala Superioară de Război în anul 1943, presupunem că situația din anul 1942 s-a repetat și cu promoția 49-a (1941-1943) a acestei Școli. Conform scrisorii de solicitare (publicată la Addenda), Gheorghe I. Brătianu a desfășurat cursul cu anul doi de studii (3 ianuarie - 30 august 1943), în primele patru luni ale anului 1943, după ce în perioada 1 iunie - 30 decembrie 1942 ofițerii elevi (cu anul întâi de studii consumat în perioada 15 noiembrie 1941- 30 mai 1942) au fost pe front, încadrați ca ofițeri cu operațiile la regimentele operative. Este aceasta „cea mai bravă promoție de război”¹⁰, întrucât a luptat la Stalingrad și Cotul Donului, iar comandantul Școlii, generalul Pastia Alexandru a căzut pe front la 21 noiembrie 1942¹¹. Din cei 46 de ofițeri elevi ai promoției 49-a trei au căzut în luptă¹².

Cum obseva și Stelian Brezeanu, în activitatea științifică a lui Gheorghe I. Brătianu, deceniul 1937-1947 „formează decada națională (...), în care istoria românească ocupă de departe primul plan în preocupările sale”, fără ca cercetările de istorie națională să fie exclusive¹³. Putem spune că prelegerile *Originile și formarea unității românești* se situează printre lucrările de referință ale acestei perioade rodnice. Mai mult, conferențiind la Școala Superioară de Război, Gheorghe I. Brătianu a păstrat nu numai spiritul și metoda conferințelor magistrului său, Nicolae Iorga, ci și - notăm fără a exagera - onoarea de a prezenta în primă mână în fața ofițerilor armatei

8. Ibidem, dosar 683, f. 102.

9. Gheorghe I. Brătianu, Originile și formarea unității românești. Prelegeri ținute la Școala Superioară de Război, București, 1942, p. 105.

10. Arh. M.Ap.N., fond S.S.R., dosar 502, f. 199.

11. Ibidem, dosar 683, f. 101.

12. Ibidem, f. 102.

13. Stelian Brezeanu, Gheorghe I. Brătianu și istoria medievală, în Gheorghe I. Brătianu, O enigmă și un miracol istoric: poporul român, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 13.

3

române teme al căror conținut vor forma substanța unor volume de primă mărime în istoriografia română. În prefața, datată 15 noiembrie

1942, la volumul *Origines et formation de l'unité roumaine*, Gheorghe I. Brătianu nota: „J'eus ensuite à faire à l'École de Guerre de Bucarest une série de leçons et d'y développer plus longuement la thème des origines et de la formation de l'unité roumaine. Le petit volume qui a paru en roumain sous ce titre, par les soins de l'École, est une première esquisse du présent ouvrage, don't je ne crois plus devoir retarder l'impression, au moment où le seconde guerre mondiale semble arriver à la crise des grandes décisions”¹⁴.

De remarcat este și faptul că acest curs, Originea și formarea unității românești s-a desfășurat paralel cu cel de la universitate referitor la Chestiunea Mării Negre. În prima prelegere la Universitate (15 decembrie 1941), Gheorghe I. Brătianu a dezvoltat idei politice și geoistorice de maximă importanță privitoare la spațiul etnic, spațiul de securitate și spațiul vital - problematică ce ar merita un studiu profund în istoriografia română actuală, mai ales că în toamna anului 1941 apare la București prima - și singura până în prezent - revistă de profil, *Geopolitica și Geoistoria*, cu membri fondatori - Gheorghe I. Brătianu, Sabin Manuilă, Mircea Vulcănescu, Ion Conea și Anton Golopenița, unde, în primul număr, Gheorghe I. Brătianu publică articolul *Geopolitica, factor educativ și național, actual prin limpezimea și consistența ideilor expuse*¹⁵.

În prelegerea inaugurală la cursul de la Școala Superioară de Război din 3 februarie 1942, aceste idei nu numai că nu sunt reluate integral, dar - cristalizate ca formulare și conciziune -, au scopul declarat de a defini cât mai limpede „spațiul în care se dezvoltă unitatea românească”, aceasta fiind înțeleasă de către marele savant - și faptul este remarcabil, atânt în contextul evenimentelor acelor ani, cât și astăzi - ca „tendință permanentă, corespunzând unei realități permanente și a cărei împlinire este mai mult decât împlinirea unei dreptăți sau înfăptuirea unui destin: ea are puterea și stăruința unei adevărate legi a naturii”¹⁶.

Aidoma lui Johan Fichte*, în iarna tragică din 1807 - 1808, în cele patru prezece „Cuvântări către națiunea germană”, Gheorghe I.

14. Gheorghe I. Brătianu, *Origines et formation de l'unité roumaine*, București, 1943, p. 13. („Fusesem invitat la Școala Superioară de Război din București să fac o serie de lecții și să dezvolt mai larg tema origini și formării unității românești. Micul meu volum carea apărut în limba română sub acest titlu prin grija Școlii este o primă încercare a prezentei lucrări, a cărei tipărire cred că nu mai trebui s-o amân, în momentul în care al doilea război mondial pare să ajungă la criza marilor decizii”).

15. *Geopolitica și geoistoria. Revistă română pentru sud-estul european*, Anul 1, nr. 1, 1941, p. 13-17.

16. Gheorghe I. Brătianu, *Originile...*, p. 17.

* Johan Gottfried Fichte (1762-1814), filosof german, profesor la Universitatea din Berlin, reprezentant de seamă al mișcării de elberrare națională în timpul ocupației napoleoniene.

Brătianu - o spune chiar el - s-a văzut obligat, încă din toamna anului 1940, în numele generației sale, să cheme la luptă pentru unitatea națională. Iată imperativele acestui zăbucium interior al marelui istoric:

„Țara noastră își pierduse granițele, învinsă fără a fi luptat; la dezastrele politice care aruncaseră pe drumuri mii de refugiați, izgoniți din căminele lor de cea mai sălbatică prigoană, se adăugaseră catastrofele naturii**. Ca și cum nici aceasta nu ar fi fost de ajuns, ne-a fost dat să sorbim încă mai adânc paharul amărăciunilor: a trebuit ca în cuprinsul unor hotare încălcate și pândite de poftă dușmane, gloanțele oștirii noastre să răpună răscoala pornită de Români contra Românilor***. Nu eram oare îndreptățit, fără a cuteza o asemuire cu glasul profetic al lui Fichte, să mă întorc cu gândul la clipa „cea mai deznădăjduită din istoria Prusiei”, în care cărturarul pornise să insufle credință neamului său, răpus de vrășmași și asuprit de soartă?”

Dramatic și ferm, Gheorghe I. Brătianu conchidea: „La cuvântul lui Fichte și al patrioților care gândeau ca el, conștiința germană se deșteptase. (...) Doar șase ani trecuseră de la înfrângerea, în care părea a se fi prăbușit de-a pururi regatul Prusiei și războiul de eliberare pornea să cuprindă toate țările germane, călind la flacăra sa, legătura trainică a unității lor de mai târziu. Și în vremuri mai apropiate de noi, cuvântările lui Fichte au rămas, în împrejurări grele, izvorul de încredere al celor cari n-au deznădăjduit”¹⁷.

Conferențind la Școala Superioară de Război despre unitatea românilor, Gheorghe I. Brătianu nu numai că simțea și cunoștea toate aceste frământări, dar cu rarul său talent pedagogic le transmitea și auditorului. Generalul Ion Popescu-Oiță (1912-1994), promoția 49-a (1941-1943), își amintea cu emoție: „Cursul de Istoria României, profesorul Gheorghe Brătianu, urmaș al savantului de excepție Nicolae Iorga, îl predă în sala mare de conferințe (Aula - n.n.) în fața unui auditoriu compus din elevii anului I și II, din profesori ș.a. Din conferințele profesorului Brătianu, între altele îmi amintesc expresia „miracolul din Carpați”, cu ajutorul căreia căuta să demonstreze că munții cu pădurile lor au constituit cuibul care a ocrotit și a favorizat dănuirea Poporului Român și formarea limbii sale unitare: Refugiat pe ambele versante ale Carpaților, el a putut viețui aici pe vremea năprasnicilor năvăliri barbare”¹⁸.

** Cutemurul de pământ din 11 noiembrie 1940.

*** Referire la reprimarea mișcării legionare din 21-23 ianuarie 1941.

17. Gheorghe I. Brătianu, Cuvânt către români ..., p. 7 – 8.

18. Cartea amintirilor absolvenților. O sută de promoții (1889-1995), Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1944, p. 171.

Mai adăugăm că, în conferințele la Școala Superioară de Război, cât și în alte lucrări, Gheorghe I. Brătianu pleda insistent pentru rolul distinct al istoricului în raport cu politicul. „Politicul - rostea profesorul universitar Gheorghe I. Brătianu în fața ofițerilor elevi ai Școlii Superioare de Război - poate fi adus de împrejurări (...) să tacă și să tolereze multe. Istoricul are însă altă menire. El trebuie să se considere ca păstrătorul unui patrimoniu sacru al trecutului, din care se împletesc conștiința și demnitatea unei Națiuni. De aceea, mai mult decât oricine, el nu poate rămâne indiferent nici față de adversari, nici față de prieteni (subl. n.)”¹⁹.

În acest context, „bătălia” sa cu ideile revizioniste ale acelor timpuri nu era „de conjunctură”, spera - ca orice român de bună credință și cu luciditatea intelectului rasat - în judecata dreaptă a istoriei, în forța atotputernică a rațiunii. Dar, se pare, în planul relațiilor concrete, nu întotdeauna cunoașterea este atotbiruitoare, pulsunile afective ale adversarilor au rezidat în acțiuni - cel puțin în cazul lui Gheorghe I. Brătianu - dușmănoase, exterminatoare*.

Vânltarea evenimentelor din timpul celui de-al doilea război mondial l-au îndepărtat pe Gheorghe I. Brătianu, vreme de peste doi ani, de la activitatea didactică la Școala Superioară de Război, deși era încă în evidența Direcției Studii²⁰. Va reveni abia în toamna anului 1945, la solicitarea generalului Ion Codreanu, comandantul Școlii²¹.

Nu numai vremurile s-au schimbat, dar și oamenii, care, vorba cronicarului, sunt totdeauna „subt vremi” starea de spirit generală era alta, cum numai forfecările unui război ca acela din anii 1939-1945 puteau să o producă. Cu toate acestea, Gheorghe I. Brătianu a răspuns invitației cu multă însuflețire, propunând cursul „Formule de organizare a păcii în Istoria Universală”, pe care le începuse la Universitate la 13 decembrie 1943²². „Nu ne poate fi indiferent felul păcii - afirma Gheorghe I. Brătianu în lecția inaugurală de la Universitate. Pacea este expresiunea unui sentiment general. Dar ce fel de pace? Va fi o pace a sclaviei? Va fi o pace a înțelegerii?”²³.

Conferința Păcii de la Paris din anul 1946 nu a dat satisfacție României, tratând-o ca o țară învinsă și lipsind-o de avantajele pe care le putea oferi statutul de cobeligerantă, acordat, spre exemplu Italiei, fără ca aceasta să fi avut merite militare corespunzătoare.

19. Gheorghe I. Brătianu, Originile..., p. 11

* Vezi articolul Schimbarea la față a d-lui Gheorghe I. Brătianu, în „Scânnteia” din 23 septembrie 1944 (editorial).

20. Arh. M.Ap.N., S.S.R., dosar 441, f. 76.

21. Ibidem, dosar 676, f. 568.

22. Gheorghe I. Brătianu, Formule de organizare a păcii în istoria universală. Curs 1943-1945 și 1946-1947 (litografiat), Universitatea din București, Facultatea de Filozofie și Litere, p. 3.

23. Ibidem, p. 4.

Printr-o fericită împrejurare, documentele de arhivă sunt relativ bogate pe acest palier de timp și, după știința noastră, inedite. Le vom prezenta, considerând acest fapt, dincolo de noianul amănunțelor, o contribuție relevantă, fără de care biografia lui Gheorghe I. Brătianu nu ar fi completă.

Scrisoarea de solicitare, trimisă profesorului la 7 februarie 1945²⁴, titra protocolar și elegant: „Avem plăcuta ocaziune să apelăm la prețiosul Domniei Voastre concurs, rugându-vă să binevoiti a accepta...” etc.²⁵

Se solicitau patru prelegeri de istorie universală, fiecare urmând a fi de câte 50 minute. Acestea au fost fixate de către Gheorghe I. Brătianu în scrisoarea de răspuns din 14 februarie 1945, sub titlul „Formule de organizare a păcii în istoria Universală”, astfel: 1) Antichitatea (Erarie și Federație); 2) Evul mediu (Imperiu și Federație); 3) Epoca Modernă (Echilibrul Puterilor și antecedentele Societății Națiunilor); 4) Preocupări de viitor (Ordinea nouă și Charta Atlanticului)²⁶.

Scrisoarea de răspuns dactilografiată, cu corecturi în cerneală, operate în text de Gheorghe I. Brătianu și cu semnătura olografă (cerneală albastru închis), purta antetul tipărit (fără data redactării): Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor. INSTITUTUL DE ISTORIE UNIVERSALĂ „N. IORGA”. București, 14 februarie 1945. Bulevardul Mareșalul Ion Antonescu Nr. 3, Telefon 2.72.91. La Școala Superioară de Război a intrat cu nr. 12181 din 16 februarie 1945. Pe textul scrisorii, înaintea fiecăreia din cele patru teme (dactilografiate una sub alta) au fost notate, cu creion roșu datele: „Miercuri - 28. V.; - 30. V.; - 6. VI.; - 13. VI.” (ziua de miercuri fiind cea solicitată de profesor), apoi în fața acoladei pentru cele patru date: „Anul II”, iar dedesubtul datelor: „orele 12, 10-13, 10”. În stânnga paginii, jos, cu creion roșu: „18.V.1945. Comunicat telefonic azi ora 8, D-lui Profesor Gheorghe I. Brătianu programul de mai sus. Lt. Col. Alexiu Gh.”²⁷.

Așadar, profesorul universitar Gheorghe I. Brătianu și-a reluat activitatea la Școala Superioară de Război miercuri 28 mai 1945, cu auditoriul format din „ofițerii anului doi combatanți tereștri”,

24. Arh. M.Ap.N., fond S.S.R., dosar 676, f. 562 (Adrese de expediere).

25. Ibidem, f. 568.

26. Ibidem, f. 581.

27. Ibidem. Lt. Col. Alexiu Gh. era Șeful Biroului Învățământ al Școlii Superioare de Război.

promoția 51-a B (1943-1945), care a funcționat în Școală pe toată durata cursului (19 februarie - 30 iulie 1945), promoția 51A fiind repartizată la comandamente începând cu 1 mai 1945.

Războiul în Europa luase sfârșit cu douăzeci de zile în urmă, prin capitularea Germaniei la 8 mai 1945, în fața Națiunilor Unite. Din rezumatul primei prelegeri (pe care îl publicăm integral în Addenda) nu desprindem vreo referire - cum era obiceiul profesorului - la derularea evenimentelor curente. Dimpotrivă, domină tonalitatea sobră. Când privește primul pasaj al prelegerii, acesta este demn de luarea noastră aminte, relevând metoda lui Nicolae Iorga în predarea istoriei: „Dintre diferite metode de a expune istoria universală, e de preferat din punctul de vedere al cercetării și al varietății aspectelor, cea folosită de Nicolae Iorga: urmărirea unei anumite probleme în decursul timpului, fie că ne mărginim la un anumit spațiu geografic, fie că cercetăm o chestiune de însemnătate și influență generală”²⁹.

PRELEGERILE cursive au fost rezumate și dactilografiate sub titlul „FORMULE DE ORGANIZARE A PĂCII/ ÎN ISTORIA UNIVERSALĂ/ Prelegeri ținute la Școala Superioară de Război/ de Prof. univ. Gheorghe I. Brătianu/ PARTEA I.”, cu antetul: „SSR/ Direcția de Studii”, iar în dreapta sus: „An 1945/ An 2 Tereștri”³⁰. Menționăm că pe primă pagină a manuscrisului (foaie dictando - caiet corespondență, dimensiuni 20 X 20 cm, cerneală albastru deschis) se află, dreapta sus, cu creionul roșu însemnarea: „13. VI. 1945. Bir. Înv. 1) Se vor strânge toate aceste rezumate ale prelegerilor făcute de D-nul. Prof. Univ. și vor fi prezentate D-lui Cdt. al Școalei când se înapoiează. 2) Grije să se plătească celor în drept orele de conferințe făcute - la timp. Col. Florin Rădulescu”³¹.

Deci, însemnarea de mai sus a fost făcută cu prilejul ultimei conferințe (a patra) ținută ofițerilor elevi. De fapt, aici se și încheie activitatea didactică a profesorului universitar Gheorghe I. Brătianu la Școala Superioară de Război: 13 iunie 1945. Urmează un lanț de acțiuni - necuoscute marelui istoric - în urma cărora va fi înlăturat definitiv din rândul profesorilor instituției.

Nu am intrat încă în posesia rezumatelor la prelegerile 2,3 și 4. Dacă la Universitatea cursul Formule de organizare a păcii în istoria universală se încheie în pragul secolului al XIX-lea, la Școala Superioară de Război a fost adus „la zi”, ceea ce este extrem de

28. Ibidem, dosar 676, f. 562; 735; 762.

29. Ibidem, f. 586.

30. Ibidem, f. 586-595.

31. Ibidem, f. 586.

important, atât pe pentru concepția lui Gheorghe I. Brătianu în proiectarea prelegerilor, cât și pentru ce anume va fi rostit profesorul în prelegerile 3 și 4. Continuarea cercetării ne-ar putea oferi rezultatul mult râvnit.

Decizia Ministerială nr.1997 din 13 noiembrie 1945, semnată de ministrul apărării naționale, general de corp de armată Constantin Vasiliu Rășcanu și șeful Marelui Stat Major, general de armată adjutant Costantin Sănătescu, nominaliza profesorii civili destinați să conferențieze la Școala Superioară de Război în anul 1945 (1.VI. - 31.VIII. 1945), astfel: „1. Brătianu I.Gh. - Istorie universală; 2. Brătescu C-tin. Geografie generală; 3. Tașcă Gh. - Economie politică; 4. Suciș Paul - Economie politică; 5. Demetrescu Eugen - Finanțede de război și mobilizare financiară”³². Este, se pare, ultima decizie ministerială a Ministerului Apărării Naționale în care figurează numele lui Gheorghe I. Brătianu ca profesor la Școala Superioară de Război. Cursul vizat prin această decizie se consumase - după cum am văzut - în perioada 28 mai - 13 iunie 1945. Prin Decizia Ministerială nr. 3111 din 13 martie 1946, privitoare la perioada 1

ianuarie - 31 octombrie 1946, la cursul Istoria universală a fost numit prof. univ. Constantin Marinescu, membru corespondent al Academiei Române³³.

În agenda de lucru a comandantului Școlii Superioare de Război, general V. Mihail, sub data de 19 februarie 1946 era consemnat: „Întrevederea cu d. Prof. Univ. Marinescu, prof. Ist. Univ. S.S.R.”, cu patru puncte: „1. Scopul general al prelegerilor; 2. Modul de întrebuițare a celor 8 ședințe afectate; 3. Câteva sugestii în legătură cu subiectele; 4. Recomandări”, plus Note, în care: „după 10 martie - auditoriu 40 ofițeri elevi, un amfiteatru; la terminarea cursului - un sumar (scris - n.n.) a fiecărei ședințe; nu avem mijloc de transport; satisfacții numai de ordin spiritual”³⁴.

Mai mult, așa cum rezultă din scrisoarea comandatului Școlii Superioare de Război din februarie 1946 către prof. Univ. Constantin Marinescu (vezi Addenda) Marele Stat Major a contactat Ministerul Educației Naționale „de a se recomanda un profesor universitar pentru catedra de Istorie Universală la Școala Superioară de Război” încă din ultima parte a anului 1945³⁵. Deci suspendarea prof. Univ. Gheorghe I. Brătianu de la Școala Superioară de Război s-a săvârșit în anul 1945, după ultima prelegere, cea din 13 iunie, cu concretizarea în Decizia Ministerială nr. 3111 din 13 martie 1946, care nu-l mai include.

32. Ibidem, dosar 683, f. 48.

33. Ibidem, f. 65. Marinescu I. Constantin (1891-1978), istoric român, medievist, profesor de istorie universală la Universitatea din Cluj (1929-1943), și București (1943-1945), director al Școlii Române din Franța (1941-1948), Paris, unde a și rămas tot restul vieții sale.

34. Ibidem, dosar 676, f. 803.

35. Ibidem, f. 804

Considerăm că în scrisoarea din februarie 1946 pentru prof. Univ. Constantin Marinescu se pomeniște ultima dată numele lui Gheorghe I. Brătianu într-un document oficial emis de către Școala Superioară de Război din București.

Un tabel cu ore predate în lunile ianuarie, februarie, martie 1946, consemnează că prof. univ. Constantin Marinescu a consumat deja 3 ore din cele 8 (7) afectate, în chiar „luna martie 1946”³⁶. Conferințele acestuia s-au prezentat diversificate, fără a fi subsumate unei teme unice: 1. Contribuția lui Despot Vodă la arta militară; 2. Importanța militară a pătrunderii barbarilor în Imperiul roman; 3. Considerații asupra căderii Constantinopolei în 1453; 4. Problema Mediteranei în sec. XIX; 5. Frământări ideologice în Rusia veacului XIX; 6. Unificări naționale în secolul XIX³⁷. Prima și ultima conferință beneficiind de câte 2 ore prelegere, celelalte de numai câte o oră.

Nu avem până în prezent nici o informație despre felul cum au fost receptate conferințele acestuia, se pare ultimul în tradiția inaugurată în 1889 de B. P. Hasdeu, continuată strălucit din 1908 de Nicolae Iorga, iar din 1940 de către Gheorghe I. Brătianu. După multiple reorganizări ale cursurilor predate ofițerilor elevi, în anii ce au urmat celui de-al doilea război mondial, Școala Superioară de Război din București a fost desființată prin Decretul nr. 1803 din august 1948 al Prezidiului Marii Adunări Naționale³⁸, continuitatea de facto a instituției fiind asigurată de Academia Militară, iar din aprilie 1991 de Academia de Înalte Studii Militare.

Școala Superioară de Război din București a fost o instituție de cultură militară la nivel european. Tradiția ei renaște în prezent cu fiecare an. Un amfiteatru poartă numele savantului Nicolae Iorga, iar în galeria profesorilor, Gheorghe I. Brătianu se află la loc de mare cinste. Reeducarea prelegerilor ținute de către acesta la Școala Superioară de Război o considerăm act de restituire culturală și istorică, de dreptăți și cuvenită cinstită a memoriei marelui savant, o obligație morală față de abolenții și corpul profesoral al celei mai înalte instituții de învățământ militar din România.

(1994)